

Maa- ja metsätalousministeriö

Lausunto hallituksen esityksestä laiksi eläinten hyvinvoinnista

Lain yleiset periaatteet: Ympäristövaikutukset

Koko maailmassa suurin yksittäinen maankäytön kohde on kotieläintuotanto, ja lisäksi se on yksi suurimpia ilmastonmuutoksen aiheuttajia. Lihan ja maidon tuotanto ovat jo nyt pääsyyllisiä lähes kaikkiin merkittävimpiin ympäristöongelmiin, eikä nykyinen tahti voi jatkaa maapallon väkiluvun kasvaessa. Maatalouden lainsäädännöllä voidaan vaikuttaa paitsi paikallisesti vesistöjen saastumiseen, myös laajemmin juomaveden riittävyyteen, ilmaston lämpenemiseen ja ruuan riittävyyteen. Koska seuraavan 40 vuoden sisällä lihan kulutuksen ja sen myötä myös kotieläintuotannon voi odottaa kaksinkertaistuvan, vaaditaan myös Suomelta panosta kulutustottumusten muuttamiseen. Kotieläintuotantoa ei nykyisillä tuotantomäärillä ole mahdollista toteuttaa eläinten arvoa kunnioittaen ja niiden lajityypillistä käyttäytymistä taaten. Ohjaamalla tukia lihataloudesta vaihtoehtoisten proteiininlähteiden tuotantoon hallitus voisi kannustaa lihantuotannon ympäristötaakan kevenemistä ja eläinoikeuksien toteutumista. Tästä syystä ympäristövaikutusten huomioiminen lainsäädännön päivittämisessä olisi myös eläinsuojelullisesti perusteltua. Seuraavaksi listattuna lyhyesti tärkeimmät ympäristövaikutukset, joita kotieläintuotanto aiheuttaa.

1. Maankäytön vaikutukset

Suomen peltoalasta 80 prosenttia on valjastettuna rehuntuotantoon ja laidunkäyttöön. Luonnontilaisen maan valjastaminen viljelykäyttöön vapauttaa ilmaan maaperässä varastoitunutta hiilidioksidia. Hiilidioksidia kyllä vapautuu ilmaan hillityissä määrin kaiken aikaa ilman maatalouttakin, mutta nykyisen kaltainen tahti on tutkitusti kaukana luonnollisesta. Hiili, joka vapautuu laidunmaiden raivaamisesta, aiheuttaa ilmaston nopeaa lämpenemistä ja merten happamoitumista, jotka puolestaan edesauttavat eliölajien kuolemista sukupuuttoon. Tehokkainta olisi valjastaa suurin osa viljelyalasta suoraan ihmisravinnon tuottamiseen vaihtamalla eläinperäiset tuotteet kasviperäisiin rasvan ja proteiinin lähteisiin. Tälläkin hetkellä rehupelloilla viljellään täysin ihmisen ravinnoksi kelpaavia kasveja, kuten erittäin proteiinipitoista soijapapua. Samasta soijamäärästä riittäisi ateriaksi joko suurperheelle tai yhdelle naudalle. Pystyisimme tuottamaan moninkertaisen määrän ruokaa nykyisillä peltoaloillamme ja pienemmillä vesimäärillä, jos emme kierrättäisi satoa karjaeläinten vatsojen kautta lautasillemme.

24.1.2018

Karjaeläinten ruokailu voi kuitenkin oikein toteutettuna myös edistää maaperän hyvinvointia. Eläinten lanta toimii lannoitteena, ja se parantaa viljelymaan kuntoa kemiallisia lannoitteita tehokkaammin. Lisäksi märehitjälajit voivat laiduntaessaan tulla ylläpitäneiksi luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä villieläinten elinympäristöjä. Esimerkkejä näistä ovat niityt, kedot, ahot, hakamaat ja metsälaitumet. Suomessa tällaisissa perinnemaisemissa elää jopa 28 prosenttia uhanalaisista eliölajeistamme. Edellytyksenä karjanlannan positiivisille vaikutuksille on se, että märehitjät todella laiduntavat ulkona. Lisäksi luontoystävällisesti toteutettava ulkolaidunnus onnistuu vain, mikäli laiduntava karjalauma on kyllin pieni - tällöin kasvustolla on myös tilaa ja aikaa uudistua. Ihannetilanteessa eläimet siis pääsevät toteuttamaan lajityypillistä käyttäytymistään ja toimimaan samalla luonnonhoitajina.

2. Kasvihuonekaasut

Hiilidioksidiakin oleellisemmat lihantuotannon kasvihuonekaasut ovat metaani ja dityppioksidit. MTT:n raportin (2014) mukaan yhden peltohehtaarin tuottamat kasvihuonekaasupäästöt vastaavat seitsemän henkilöauton vuotuista päästöä. Maamme peltojen yhteenlasketut typpioksidit- ja hiilidioksidipäästöt ovat yhtä suuria kuin suomalaisen henkilöautoilun tuottamat vuosipäästöt. Dityppioksidit lämmittävät ilmastoa jopa 300 kertaa tehokkaammin kuin hiilidioksidi, ja jo yksistään Suomessa niistä jopa 50 prosenttia muodostuu märehitjoiden lannasta. Maailman metaanipäästöt puolestaan syntyvät 35-prosenttisesti karjaeläimistä. Typpikaasujen tapaan myös metaani on varsin tehokas ilmaston lämmittäjä, noin 23 kertaa tehokkaampi kuin hiilidioksidi.

3. Vaikutukset vesistöihin ja pohjavesiin

Lihantuotannon lanta, lannoitteet ja kemikaalit ovat helposti tärkein syyllinen luonnonvesistöjen saastumiseen ja rehevöitymiseen. Maatalous aiheuttaa Suomessa 57,2 prosenttia fosfori- ja 46,5 prosenttia typpipäästöistä (SYKE, arvio 2014). Tästä huolimatta rehunviljelysektorilla ei ole juurikaan vastuuta sonnan, virtsan ja teurastähteiden aiheuttamista ravinnepäästöistä. Rehevöitymisessä kasvuston, esimerkiksi vesistöissä levien, liiallinen ravinnesaanti kiihdyttää kasvuston perustuotantoa normaalitasoa nopeammaksi. Rehevöityminen aiheuttaa mm. vesistöjen umpeenkasvua, leväkukintojen runsastumista, happikatoa ja muutoksia järven eliöstössä. Suomesta löytyy tuhansia esimerkkejä, joissa vesistön rannalla sijainneen maito- tai lihatilan ravinnepäästöt ovat johtaneet matalapohjaisten järvien täydelliseen rehevöitymiseen. Tärkeimmät rehevöitymistä aiheuttavat ravinteet ovat kasvintuotannon peruslannoitteet typpi ja fosfori, joita rehuntuotannossa käytetään ahkerasti. Koska esimerkiksi luonnonvesistön kriittisen ravinnekuormituksen voi

24.1.2018

määrittää ravinnemäärien ja rehevöitymistahdin mukaan, ei voida väittää, että vesistöjen nopea rehevöityminen olisi luonnollisten ravinnepäästöjen tulosta.

Maatalouden vedenkäytön osuus on 70 prosenttia ihmiskunnan makean veden käytöstä. Eläimille tuotettavan rehun kastelu vie tästä ylivoimaisesti suurimman osan. Kun yhden kasviskilon tuottamiseen tarvitaan vettä keskimäärin 1000-5000 litraa, kuluttaa yhden lihakilon tuottaminen sitä noin 15 000 litraa. Eläintuotannossahan vettä kuluu sekä rehun kasvattamiseen, että eläimelle juotavaksi. Tämä tahti hävittää maapallon makean veden varantoja nopeammin kuin ne ehtivät uusiutua. YK:n arvion mukaan vuonna 2025 jopa kaksi kolmasosaa maapallon väestöstä, siis 5 miljardia ihmistä, tulee elämään jonkinasteisessa vedenpuutteessa, mikäli sitä lotrataan rehupelloille nykyiseen malliin. Ongelma olisi helposti ratkaistu, jos voisimme tinkiä kasteluveden puhtaudesta. Olosuhteiden pakosta näin jo paikoitellen tehdäänkin käyttämällä ruoantuotantoon kotitalouksista ja teollisuudesta kierrätettyä vettä, jonka kemiallinen ja mikrobiologinen laatu on juomavedeksi kelpaamatonta. Saastuneen ruoan syöminen on kuitenkin samanlainen terveysriski kuin saastuneen veden juominen.

Viittaus: Ahvenjärvi, S., Palosuo, T., Lehtonen, H. & Regina, K. 2014. Maatalouden kasvihuonepäästöt ja niiden vähentäminen. MTT Raportti 127. Jokioinen: MTT.

Hanna Rummukainen

24.1.2018